

MUSIQA MASHG'LOTLARIDA MAKTAB O'QUVCHILARINING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOSINING NAZARIY ASOSLARI

Jabborova Gulzoda Husen qizi

Buxoro davlat universiteti, I bosqich magistranti

Annotasiya: Ushbu maqolada ijodiy qobiliyat tushunchasi, uning musiqa mashg'ulotlaridagi o'rni va o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning nazariy asoslari to'g'risidagi fikr-mulohazalar keltirilgan bo'lib, ijodiy qobiliyatning shakllanishi va unga tasir etuvchi omillar haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Ijodkorlik, ijodiy qobiliyat, ijodiy qobiliyatni shakllantirish, ijodiy qobiliyatni shakllantirishga ta'sir etuvchi omillar.

THE CONCEPT OF CREATIVE ABILITY AND THE PRINCIPLES OF ITS FORMATION.

Jabborova Gulzoda Husen Khizi

Bukhara State University, Department I stage graduate

Abstract: This article provides feedback on the concept of creative ability, its role in music training and the theoretical basis for the development of students creative abilities, and talks about the formation of creative ability and the factors that affect it.

Key words: Creativity, creative ability, formation of creative ability, factors influencing the formation of creative ability.

ПОНЯТИЕ ТВОРЧЕСКОЙ СПОСОБНОСТИ И ПРИНЦИПЫ ЕЕ ФОРМИРОВАНИЯ.

Джабборова Гулзода Хусен кизи

Бухарский государственный университет Выпускник I ступени

Аннотация: В данной статье дается отзыв о понятии Творческая одаренность, ее месте в музыкальном обучении и теоретических основах развития творческих способностей учащихся, рассказывается о формировании творческой одаренности и факторах, влияющих на нее.

Ключевые слова: Творчество, творческая способность, формирование творческой способности, изобразительная деятельность, факторы, влияющие на формирование творческой способности.

O'quvchilarni har tomonlama yetuk qilib tarbiyalashda maktabda o'qitiladigan barcha fanlar qatori musiqa madaniyati darslarini ahamiyati katta. Musiqa inson his-tuyg'ularini o'ziga xos badiiy tilda ifoda etadi va bolaning hissiyotlariga faol ta'sir ko'rsatadi. Musiqa fani maktabda boshqa fanlarni o'zlashtirishga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Musiqa jonli san'at turi sifatida davr, hayot, tabiat va inson his-tuyg'ularini, orzu-istaklarini aks ettiradi. Uni quvontiradi, o'ylantiradi va hayotdan ozuqa olishga xizmat qiladi. Milliy madaniyatimiz bobokaloni Abu Nasr Forobiy aytganlaridek, «Bu fan tana sog'ligiga foydalidir». Maktabda musiqa o'qitishning asosiy maqsadi o'quvchilarda musiqa madaniyatini shakllantirish, ularni zamon talabiga javob bera oladigan barkamol inson qilib voyaga yetkazishdir.

Ijtimoiy hayotdagi o'zgarishlarga javoban ta'lim tizimi ham o'zgarimoqda, maktab oldiga o'quvchilarning ijodiy faolligini rivojlantirish, ularda bilimlarni mustaqil egallash va qo'llash qobiliyatini rivojlantirish vazifasi turibdi. Shu munosabat bilan hozirgi vaqtda o'qituvchilarning e'tibori o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning samarali yo'llarini izlab topish va amaliyotga tatbiq etishga qaratilmoqda. Ijodiy qobiliyatning mohiyati, uning tuzilishi va xarakterli xususiyatlarini ochib berish uchun, umumiy qabul qilingan yagona tushuncha yo'qligini hisobga olganda, biz buning uchun zarur bo'lgan asosiy prinsiplarni ko'rib chiqamiz. Bular "ijodkorlik" va "qobiliyat" tushunchalari bo'lib, bizning tadqiqotimizda muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi kungacha ilmiy adabiyotlarda ijodkorlik tushunchasiga bog'liq turli tariflarni uchratish mumkin. Asosiy qiyinchilik, birinchi navbatda, ushbu atamaning bevosita, aniq mazmunining yo'qligi bilan bog'liq; Qadimgi faylasuflar ijodkorlikni shakllanishining zaruriy sharti, uning paydo bo'lishi bilan ijod shakllarining o'zi ham o'zgarib turadi deb belgilaydilar. "Falsafa entsiklopediyasi"da ijodkorlikka quyidagicha ta'rif berilgan: "Ijodkorlik – ilgari hech qachon mavjud bo'lmagan yangilikni yuzaga keltirib chiqaradigan faoliyatdir"

Psixologik lug'atda ijodkorlik "natijasida yangi moddiy va ma'naviy qadriyatlarni yaratishga olib keladigan faoliyat... insonning qobiliyatlari, motivlari, bilim va ko'nikmalariga ega bo'lishini nazarda tutadi, buning natijasida yangi, o'ziga xos, noyob mahsulot yaratiladi" deb talqin qilinadi. Ijodkorlik ko'plab fazilatlarining birlashuvidir. Inson ijodkorligining aniq kelib chiqish nazariyasiborasidagi fikrlar hali ham ochiq, garchi hozirgi vaqtda bu muammo bo'yicha bir nechta farazlar mavjud.

Ijodiy qobiliyat – malum biri ijodiy faoliyatning samarali amalga oshirish imkoniyatini belgilovchi va uning muoffaqiyat darajasini belgilaydigan insonning ijobiy xususiyatlari

to'plami. Ijodiy qobiliyat insonningning bilimi, ko'nikmasi va malakalari bilan chegaralanibgina qolmay ijodga qiziqish, xohish va hissiy munosabatlarda namoyon bo'ladi, chunki ijodiy qobiliyat bilim, mantiqiy va ijodiy fikrlashning rivojlanish darajasi, tasavvur, mustaqillik va ijodiy izlanishdagi qat'iyatlilik va muayyan sohada sub'ektiv yangilikni yaratishni ta'minlaydi.

Ijodiy qobiliyatga - tashqariga chiqish imkoniyatidan iborat bo'lgan shaxsning faoliyati sifatida qarash mumkin. U motiv va maqsadning mos kelishini, ya'ni sub'ektning o'ziga bo'lgan ishtiyoqni, faoliyat bilan mashg'ul bo'lishni nazarda tutadi. Bunda boshlang'ich vazifa bajarilganda ham faoliyat to'xtatilmaydi, dastlabki maqsad amalga oshadi. Aytishimiz mumkinki, faoliyatning rivojlanishi shaxsning o'zi tashabbusi bilan sodir bo'ldi va bu ijodkorlik va ijodiy qobiliyatning namoyon bo'lishi hisoblanadi. Ijodiy qobiliyat mustaqil omil bo'lib, inson aql-zakovatidan mustaqilroqdir. Yanada ochiqroq aytganda bu fikr aql darajasi va ijodiy qobiliyat darajasi ozgina bog'liqlik borligini ta'kidlaydi. Aql-zakovatsiz qobiliyat rivojlanmaydi, ammo bilim aynan qobiliyatning rivojlanishi jarayonida oshiriladi. Insonning qobiliyatlari orasida o'ziga xos qobiliyat - g'ayrioddiy g'oyalarni yaratish, fikrlashda noan'anaviy yo'nalishlarda harakat qilish va muammoli vaziyatlarni tezda hal qila olish qobiliyati ajratilgan. Bu qobiliyat ijodkorlik deb ataldi. Ijodiy qobiliyatlar faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirishning haqiqiy vositasi bo'lgan umumiy va maxsus qobiliyatlar darajasi bilan bevosita bog'liq emas, lekin shaxsning ijodiy salohiyatini aniq belgilamaydi. Ularning hissasi faqat shaxsning motivatsion tuzilishi, uning qiymat yo'nalishlari orqali sinishi orqali amalga oshiriladi, ya'ni. umumiy va maxsus qobiliyatlar bilan parallel ravishda mavjud bo'lgan ijodkorlik yo'q. Shu bilan birga, shaxsning ijodiy salohiyati qobiliyatlarning faqat miqdoriy o'sishining natijasi emas. Odatda ijodiy qobiliyatlar deb ataladigan narsa, vaziyatni qo'zg'atmagan ishlab chiqarish faoliyatini amalga oshirish qobiliyati mavjud, ya'ni. kognitiv faoliyat qobiliyati. Uning namoyon bo'lishi aqliy mehnat kasblari sohasi bilan chegaralanib qolmaydi va har qanday mehnat turining ijodiy xususiyatini tavsiflaydi.

Kundalik hayotda ijodiy qobiliyatlarning asosiy rivojlanishi o'yin orqali amalga oshiriladi. O'yin vaqtida o'quvchilar erkin va faol bo'ladi, ehtimol, o'quvchilarning eng qiziqadigan faoliyat doirasini aniqlashga qodir bo'lgan vaqtdir. Shuning uchun o'yin - bu ijodiy qobiliyatlarni aniqlashning asosiy usullaridan biridir. Psixologlar o'quvchilarning tasavvurlarini qanday darajada rivojlanayotganini va ularning fikrlash tarzini belgilashga imkon beruvchi o'yin shaklida maxsus testlarni ishlab chiqdi. Bu borada ba'zi o'quvchilar tasavvur kuchi bilan harakat qilishadi, boshqalari esa xotiraning tasvirini suratga olishga moyil. Ba'zan o'quvchilar bunday testlarda qatnashishni rad etishadi, bu esa bolaga alohida yondashuv zarurligini ko'rsatadi. Bolalarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish ham katta rol o'ynaydi. Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish vositasi sifatida deyarli barcha atrofdagi narsalar

va vaziyatlardan foydalanishingiz mumkin. Ijodkorlik yaratishni anglatadi. Shuning uchun o'quvchilarning darslaridagi asosiy maqsad - uni qanday qilib tasvirlashni o'rgatish va oxirida nimani kashf etganini tushunishdir. Ba'zida, biz o'yin va muloqot orqali bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiramiz. *Bolalar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish dasturini* yaratishning eng yaxshi usuli. Dasturda rivojlanishning barcha usullari - vizual, og'zaki va amaliy bo'lishi kerak. Vizual usullar har qanday suratlarni ko'rish, chizilgan yoki haqiqiy ko'rishni o'z ichiga oladi. Masalan, bulutlarni o'rganayotganda, ular nimaga o'xshashligini aniqlash. Amaliy usullar o'yinlarni, turli modellarni yaratish va ulardan foydalanishni va rivojlanish mashqlarini bajarishni o'z ichiga oladi. Barcha usullarni birlashtirib, siz o'zingizning intellektual qobiliyatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan bolaning keng qamrovli rivojlanishiga erishishingiz mumkin.

O'quvchilar ijodiy qobiliyatini rivojlantirish uchun asos - bu birinchi navbatda erkinlikdir. o'qituvchilar mashg'ulotlar jarayonida o'quvchilarni majburlamasliklari ixtiyoriy ravishda o'z tasavvurlarini ko'rsatishga yordam berishlari lozim bo'ladi. Bu borada muvaffaqiyatga erishish uchun sabr-toqat va muayyan taktika talab etiladi – o'qituvchilar o'quvchilarning fikrini tinglashi, har qanday ijodiy faoliyatga bo'lgan qiziqishini rag'batlantirishi kerak. Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish muammosi bo'yicha psixologik-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, ijodiy qobiliyatlarni baholashning yagona yondashuvi hali ishlab chiqilmagan. Ularning ta'rifiga yondashuvlardagi farqlarga qaramay, tadqiqotchilar bir ovozdan ijodiy qobiliyatlarning muhim tarkibiy qismlari sifatida ijodiy tasavvur va ijodiy fikrlash fazilatlarini (fikrning moslashuvchanligi, o'ziga xosligi, qiziquvchanligi va boshqalar) ajratib ko'rsatishadi. Mezon - bu yangi mahsulot yaratish, shuningdek, shaxsning o'ziga xosligini amalga oshirish, bunda mahsulot yaratish umuman shart emas va hokazo. Deyarli barcha yondashuvlar ijodkorlikning shunday muhim farqlovchi xususiyatini ta'kidlaydi. berilgan vaziyatdan tashqariga chiqish qobiliyati, o'z maqsadini belgilash qobiliyati. Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish muammosiga turli yondashuvlarni tahlil qilish asosida biz o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini aniqlaymiz: ijodiy faoliyatni tashkil etish va rag'batlantirish usullaridan foydalanish, tasavvurni rivojlantirish va fikrlashni rivojlantirish. Ijodiy qobiliyatlarning muvaffaqiyatli rivojlanishi faqat ularni shakllantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratilgan taqdirdagina mumkin. O'quvchilarning sinfdagi rolining tubdan o'zgartirish, unga ko'ra u o'qishning faol ishtirokchisiga aylanishi, tanlash, qiziqish va ehtiyojlarini qondirish, o'z salohiyatini ro'yobga chiqarish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak. Ijodiy vazifalarni bajarish jarayonida talabalar va o'qituvchi o'rtasidagi shaxsiy-faoliyat o'zaro ta'siri zarur. Uning mohiyati to'g'ridan-to'g'ri va teskari ta'sirlarning ajralmasligida, o'zaro ta'sirni birgalikda yaratish sifatida tushunishda yotadi.

Qulay psixologik muhit. Qobiliyatlarni rivojlantirishga yordam beradigan qulay

psixologik muhitni yaratish: bolalarning ijodkorlikka intilishini rag'batlantirish va maktab o'quvchilarining kuchli tomonlari va imkoniyatlariga ishonish, har bir o'quvchini so'zsiz qabul qilish, uning ehtiyojlari, qiziqishlari, fikrlarini hurmat qilish, sharhlar va qoralashlarni istisno qilish. . Salbiy his-tuyg'ular (tashvish, qo'rquv, o'ziga ishonch va boshqalar) ijodiy faoliyat samaradorligiga salbiy ta'sir qiladi, ayniqsa boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarda, chunki ular hissiyotlarning kuchayishi bilan ajralib turadi. Talabalar jamoasida ham xayrixohlik, hamma uchun g'amxo'rlik, ishonch va talabchanlik muhiti hukm suradigan qulay psixologik muhit muhim ahamiyatga ega.

O'rganish uchun ichki motivatsiyani yaratish. Ijodkorlikka, yuqori o'z-o'zini hurmat qilishga, o'ziga ishonchga e'tibor qaratgan holda o'rganish uchun ichki motivatsiya zarurati. Faqat ular asosida ijodiy qobiliyatlarni muvaffaqiyatli rivojlantirish mumkin. Shunda bolaning kognitiv ehtiyoji, xohish-istaklari, uning nafaqat bilimga, balki izlanish jarayoniga qiziqishi, hissiy yuksalish kuchli ruhiy zo'riqish ortiqcha ishlamaslikning ishonchli kafolati bo'lib xizmat qiladi va bolaga foyda keltiradi.

Turli xil ish shakllarining kombinatsiyasi. Ijodiy vazifaning maqsadlari va uning murakkablik darajasiga qarab sinfda frontal, guruh, individual ish shakllarining optimal kombinatsiyasi. Kollektiv va guruh shakllarini afzal ko'rish, qo'shma qidiruv bir nechta odamlarning bilim, ko'nikma va qobiliyatlarini birlashtirishga imkon berishi, aks ettirish intensivligini oshirishga yordam berishi bilan bog'liq yangisini yaratish jarayonida. Mulohaza yuritish jarayonida talaba nafaqat ijodiy faoliyatni, balki o'zini ham ijodkorlikda (ehhtiyojlari, motivlari, imkoniyatlari va boshqalar) amalga oshiradi, bu unga o'z ta'lim yo'lini to'g'rilash imkonini beradi.

Ijodiy muammolarni hal qilish jarayonida, qoida tariqasida, turli sohalardagi bilimlardan foydalanish kerak. Va vazifa qanchalik murakkab bo'lsa, uni hal qilish uchun ko'proq bilim qo'llanilishi kerak va eng muhimi kattalarning ko'zga tashlanmaydigan, aqlli, do'stona yordami. Agar bola o'zi qila olmasa, siz uning uchun hech narsa qila olmaysiz. U o'zi o'ylay oladigan bo'lsa, siz uning uchun o'ylashingiz shart bo'lmaydi.

Xulosa o'rnida shuni aytish lozimki, ijodkorlik - bu ko'plab ijtimoiy, pedagogik va psixofiziologik shartlar bilan murakkab shartlangan murakkab hodisa. Ijodkorlikka o'rgatish, eng avvalo, mehnatga ijodiy munosabatni o'rgatishdir. Mehnat - shakllanishning eng muhim manbai ularsiz ijodiy shaxs bo'lmaydi. Ijodiy qobiliyatlarning rivojlanishiga darslarni o'tkazish uslubi ham yordam beradi: ijodiy, do'stona mikroiklim, o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi hurmat va hamkorlik muhiti, har bir bolaga e'tibor, hatto eng kichik muvaffaqiyatni

rag'batlantirish. Sinfda bolalar nafaqat bilim va ko'nikmalarni, balki umumiy rivojlanishni ham olishlari kerak. O'qituvchi o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini namoyon qilish uchun sharoit yaratishi, taktikani, texnologiyani o'zlashtirishi kerak, ya'ni. ijodkorlikning asosiy komponentlarini faollashtirishni o'z ichiga olgan ijodiy mashqlarning o'ziga xos dasturi bilan: his-tuyg'ular, tasavvurlar, xayoliy fikrlash. Ijodiy darslar uchun siz o'zingizning g'ayrioddiy topilmalaringiz e'tiborga olinishi, qabul qilinishi va to'g'ri baholanishiga ishonch hosil qilishingiz kerak.

REFERENCES

1. Abralova M, Galiyeva D. Qo'shayev A. O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma. Toshkent, G'. G'ulom nomidagi nashriyot - matbaa ijodiy uyi., 2008;
2. Avliyoqulov N. X. Zamonaviy o'qitish texnologiyalari. Toshkent, 2001;
3. Begmatov S., D. Karimova 6 sinf. «Musiqqa» darsliklari T.,2008
4. Hasanov A. «Musiqqa va tarbiya»., Toshkent., «O'qituvchi» .,1993;
5. Ismailov Tohir Xushnodbek o'g'li; «Formation of student aesthetic competition by teaching the works of Russian classic composers in music culture classes»; «Молодой ученый» №17 (359), апрель 2021 г. <https://moluch.ru/archive/359/80355/>.
6. Karimova D. «Musiqiy pedagogik mahorat asoslari» T., TDPU.,2008
7. Mansurov A, Karimova D. «Musiqqa» 5 - sinf uchun dasrlik. , Toshkent .;